

UNIVERZITET U SARAJEVU

MEDICINSKI FAKULTET

UPUTSTVO ZA PISANJE ZAVRŠNOG RADA

Sarajevo, mart/ožujak 2018. godine

Ovo Uputstvo je napisano u skladu sa Zakonom o visokom obrazovanju Kantona Sarajevo (Službene novine Kantona Sarajevo 33/17) (član 69, stav 2, 4 i 5, član 70, član 71 i član 72, stav 2) o postupku polaganja završnog rada na Univerzitetu u Sarajevu. Teme završnih radova su u skladu sa nastavnim programima matičnih predkliničkih, kliničkih i javno-zdravstvenih medicinskih predmeta, a definirane su kao teme koje podrazumijevaju naučni, stručni i/ili praktični, kao i eksperimentalni dio.

Ovim Uputstvom se definiše oblikovanje završnog rada u cilju ujednačavanja formalnog izgleda i načina pisanja završnog rada (pojedinih poglavlja, načina pisanja, prikazivanja podataka i korištenja elementarnih informatičkih znanja stečenih u toku studija).

Završni rad je naučno-istraživački, stručni rad ili pregledni rad kojim student pokazuje:

- Sposobnost integriranja znanja stečenog tokom studija u obradi zadane teme,
- Osposobljenost i samostalnost kandidata za stručno-istraživački rad i/ili rješavanje određenih medicinskih problema, i
- Osposobljenost za kontinuiranu edukaciju i samoedukaciju.

Završni rad u definitivnoj verziji sadrži određene dijelove (poglavljia) koji moraju biti identični za sve završne radove.

Sadržaj, odnosno manuskript završnog rada potrebno je sistematično i strukturno prilagoditi savremenom dizajnu pisanja naučno-istraživačkog, stručnog ili preglednog rada.

Ukoliko se radi o naučno-istraživačkom radu to podrazumijeva sistematizaciju sadržaja rada u odgovarajuća poglavljia, i to:

- I. Sažetak na bosanskom jeziku (maksimalno na jednoj stranici)
- II: Sažetak na engleskom jeziku (maksimalno na jednoj stranici)
1. Uvod
- 1.a Formulacija problema
- 1.b Definicija problema
2. Cilj/evi istraživanja
3. Hipoteza/e
4. Materijal (ispitanici) i metode
5. Rezultati istraživanja
6. Diskusija
7. Zaključci
8. Literatura

PREDGOVOR

Predgovor nije obavezan dio završnog rada. Po pravilu, predgovor je svojstven radovima i djelima koji su znatno većeg obima nego završni radovi na integriranom studiju. Ukoliko rad sadrži

predgovor, mjesto predgovora je na samom početku rada poslije naslovne stranice. Predgovor predstavlja „preliminarno objašnjenje značenja i motiva rada“. Ukoliko se student ipak odluči da u svoj rad uvrsti predgovor, predgovor treba biti srazmjernan obimu rada.

SAŽETAK

U sažetku se vrlo kratko (od 250 do 400 riječi) navode glavne činjenice vezane uz sadržaj i zadatak rada, primjenjenu metodologiju i njegove najvažnije rezultate. Sažetak se piše na jeziku na kojem je pisan i osnovni tekst rada i na engleskom jeziku na posebnim stranicama rada. Ispod teksta sažetka navodi se do pet ključnih riječi. Stranice sa sažecima se ne numerišu.

SADRŽAJ

Sadržaj je obavezan dio svakog završnog rada. Sadržaj predstavlja sistematizovan pregled strukture rada koji pruža osnovne informacije o dijelovima rada i mjestu na kojem se oni nalaze u radu. Elementi sadržaja su:

- glavni naslovi i podnaslovi,
- numeracija naslova i podnaslova (treba biti ista kao u tekstu rada),
- redni brojevi početnih stranica svih dijelova rada.

Za radove manjeg obima kao što su i završni radovi, sadržaj ne treba da ima više glavnih naslova od pobrojanih naslova pojedinih dijelova samog rada. Sadržaj se najčešće nalazi na početku rada - prije uvoda, a poslije predgovora (ako rad ima predgovor) ili poslije naslovne stranice (ako rad nema predgovor) - uvijek na desnoj stranici. Svako od narednih poglavlja mora početi na novoj strani.

1. UVOD

Uvod je dio završnog rada koji treba da pruži osnovne podatke o temi koja je realizirana kroz sam rad. Uvod stoga treba da bude kratak, jezgrovit, jasan, informativan i interesantan, te da obuhvati najosnovnije literaturne preglede i definicije koje samo istraživanje zahtijeva. Uvod sadrži definirane osnove spoznaje o problemu koji se istražuje, njegovom historijatu, medicinskom značaju i aktuelnim medicinskim spoznajama o pristupu i razrješavanju datog problema. Uvodni dio treba da sadrži **formulaciju problema**, kao i **definiciju problema**, koji se istražuje. U formulaciji problema koriste se spoznaje, ideje, mišljenja i stavovi iz korištene literature, dok se definicijom problema vrlo sažeto definiše sam problem predstavljen u uvodnom dijelu - moguće je u ovom dijelu postaviti i **istraživačko pitanje**. Uvod može imati najviše do 20% od ukupnog broja stranica završnog rada.

2. CILJ/CILJEVI ISTRAŽIVANJA

3. HIPOTEZE

Kod svih biomedicinskih istraživanja potrebno je navesti i **cilj (ciljeve) istraživanja**. Ciljeva može biti više, i uvijek se počinje sa najosnovnijim i sveobuhvatnijim, pa tek onda se postavljaju

specifičniji ciljevi. Neki autori ciljeve dijele na opšte i specifične, a neki na primarne i sekundarne, ali niti jedna od ovih podjela nije obavezujuća za primjenu. Cilj/ciljevi treba da budu jasno definirani i, najvažnije, ostvarljivi u sklopu konkretnog istraživanja koje se sprovodi.

Kod naučnih eksperimentalnih, kliničkih i epidemioloških istraživanja poželjno je navesti **hipoteze (pretpostavke)** s kojima se ulazi u istraživanje. Hipoteza je pretpostavka ili tvrdnja o nekom fenomenu koja se mora u istraživanju, primjenjujući naučnu metodologiju, dokazati ili opovrgnuti. Dobra ili valjana hipoteza koja je adekvatna određenom projektnom zadatku u vezi s određenim ciljevima istraživanja i problemom istraživanja, a adekvatna je ona hipoteza koja je potvrdiva ili provjerljiva pravilima, zakonitostima, procedurama, postupcima metodologije i tehnologije naučnog istraživanja. Hipoteza se može postaviti kao istraživačka i/ili statistička. Istraživačka hipoteza je pretpostavka sa kojom se kreće u istraživanje. Ukoliko se sprovodi deskriptivna studija, autor se može odlučiti da postavi istraživačku hipotezu, ali isto nije obavezno. U slučaju da postavljeni ciljevi istraživanja zahtijevaju primjenu inferencijalnih biostatističkih metoda, autor je dužan postaviti set(ove) statističkih hipoteza koje proizilaze iz istraživačke hipoteze. U oba slučaja obavezno je na kraju poglavlja Diskusija dati eksplicitan odgovor na postavljenu hipotezu/hipoteze.

4. MATERIJAL (ISPITANICI) I METODE

Ovo poglavlje ima tri obavezna segmenta.

U prvom segmentu se opisuje dizajn istraživanja (istraživanje podrazumijeva: sistematski pregled literature - revijalni rad, i to treba navesti precizno; epidemiološko istraživanje (deskriptivno ili analitičko; observaciono ili eksperimentalno - navesti tačno koje), kliničko (navesti precizno koje), statističko; populaciono... U istom tom segmentu se navodi i vrijeme izvođenja studije, ako je bilo tačno definirano, odnosno navesti da li je istraživanje retrospektivno, prospektivno ili retrospektivno-prospektivno.

U drugom dijelu ovog poglavlja kod svih istraživanja koji uključuju ispitanike dati detaljan prikaz ispitanika (najčešće pacijenata) koji su uključeni u istraživanje. Opisuje se i obrazlaže način odabira uzorka i metod uzorkovanja. Ako je potrebno, za definiranje uzorka, mogu se navesti i podaci o populaciji iz koje će se odabrati uzorak. Prikazuje se ukupan broj ispitanika, njihova podjela na određene grupe (tretirane, odnosno terapijske grupe i kontrolna grupa), kao i način odabira pacijenata, kriterijumi za njihovo uključivanje, kao i kriteriji za eventualno isključivanje pacijenata tokom istraživanja. Kod laboratorijsko-eksperimentalnih istraživanja daje se prikaz grupa korištenih eksperimentalnih životinja.

Treći dio ovog poglavlja odnosi se na **metodologiju**: deskripciju korištenih metoda tokom realizacije završnog rada. Treba dati prikaz (opis) originalnih ili modifikaciju poznatih metoda korištenih u istraživanju. Metodu treba opisati tako da se omogući prosuđivanje metode s obzirom na njenu adekvatnost, tačnost, reproducibilnost i pouzdanost. U kliničko-epidemiološkim studijama potrebno je detaljnije definirati i tip provedenog kliničkog istraživanja (prospektivni, retrospektivni, deskriptivni, komparativni, kontrolirani, randomizacija, dvostruko slijepi pokus, unakrsno testiranje),

te načine i instrumente prikupljanja podataka i obrazložiti svaku. Ako je korišten upitnik, onda je potrebno opisati osnovne elemente korištenog upitnika, a u prilogu završnog rada obavezno dati kopiju.

U ovom dijelu neophodno je taksativno navesti parametre koji se prate, odnosno kontroliraju tokom istraživanja i zašto su baš ti odabrani. Kod eksperimentalno-laboratorijskih istraživanja obavezno navesti i detaljno opisati metode koje su se radile.

Kod terapijskih kliničkih istraživanja opisuju se i načini, metode, trajanje uzimanja ispitivanog lijeka (lijekova). Kada se međusobno porede terapijski efekti pojedinih lijekova, navodi se njihovo generičko ime, a ne zaštićeni naziv lijeka.

Gdje god je bilo potrebno dobiti saglasnosti etičkih odbora, neophodno je to naglasiti u ovom dijelu.

Statistička obrada podataka: ukratko opisati metodologiju statističke obrade i obrazložiti, ako je rađena inferencijalna analiza, zašto je odabran i primjenjen odgovarajući test/metod. Kod opisivanja statističke obrade neophodno je označiti nivo njihove statističke pouzdanosti (npr. svi rezultati dobiveni testiranjem manji od $p=0,05$ će biti uzeti kao značajni ili nivo statističke značajnosti je 0,05).

5. REZULTATI ISTRAŽIVANJA

U ovom poglavlju navode se glavni rezultati rada dobiveni tokom realizacije završnog rada. Rezultati istraživanja se prikazuju na sistematičan način po definiranom redosljedu praćenja parametara istraživanja koji su definirani u prethodnom poglavlju. Trebali bi da grupisano prate zadate ciljeve, a uvijek počinju od deskripcije prikupljenih podataka i dobivenih rezultata.

Rezultati se prikazuju tabelarno ili grafički, kao i korištenjem odgovarajućih slika. Svaka tabela mora imati (redni) broj i naslov. Naslov mora biti kratak i jasan i sadržavati oznake o ispitanicima, vremena, mjesta - kada god se prikazuju isti. Vrlo su česti naslovi iz kojih se ne može shvatiti koji se podaci u tabeli nalaze. Ne može se očekivati da će čitatelj/ica to saznati iz teksta. Broj i naslov tabele nalaze se iznad tabele. Naslov tabele piše se u stilu "normal". Vrijednosti u redovima ili pak stupcima treba logično poredati (npr. logično je da se najprije prikaže aritmetička sredina pa onda standardna devijacija, a ne obratno). Tabela se u tekstu navodi pomoću njenog broja (npr. "vidi Tabelu 3" ili "u Tabeli 3 nalaze se rezultati..."). Tabela i njezin naslov trebaju biti centrirani na stranici. I u tabeli i u tekstu aritmetička sredina se uobičajeno navodi s jednom decimalom, standardna devijacija i parametri statističkih testova (t ili F vrijednost, koeficijenti korelacije itd.), te p vrijednost sa dvije decimale, ali mogu se navesti i sa tri ili više decimala, posebno kad je riječ o rezultatima koji su dio priloga. Važno je voditi računa da se uvijek koristi identičan broj decimalnih mjesta u cijeloj tabeli i za istu pojavu/metod. Eventualno korištene skraćenice u tabeli moraju biti pojašnjene u prostoru ispod same tabele.

Svaki grafički prikaz (svaka ilustracija koja nije tabela) mora imati redni broj i naslov te, prema potrebi i legendu. Svaki grafički prikaz mora biti sam za sebe jasan. Naziv grafičkog prikaza

je "grafikon ili slika". Broj i naslov grafičkog prikaza (slike) nalaze se iznad grafičkog prikaza. Grafički se prikaz u tekstu navodi pomoću njegovog broja (npr. "vidi Grafikon/Sliku 1"). Veličina slova i pored naslova grafičkog prikaza isti su kao i kod tabela. Grafički prikaz i njegov naslov trebaju biti centrirani na stranici. Grafički prikazi moraju biti izrađeni u crno-bijeloj tehnici na jedan od standardnih načina kompjuterske izrade (kad je moguće, valja ih prirediti i spremiti u Excelu).

Slike, sheme, tabele i dijagrame treba inkorporirati u rad što bliže tekstu koji se na njih poziva. Nije potrebno imati i grafikon i tabelu za istu prikazivanu pojavu.!

6. DISKUSIJA

Diskusija predstavlja najznačajniji dio završnog rada. Globalno posmatrajući, ovo poglavlje se sastoji iz tri osnovna dijela.

U prvom dijelu diskusije se daje rezime postignutih rezultata istraživane teme. Uglavnom se promoviraju najznačajniji rezultati do kojih se došlo tokom istraživanja.

Drugi segment ovog poglavlja sadrži upoređivanje vlastitih rezultata i spoznaja sa rezultatima drugih autora do kojih se došlo studiranjem literature. Ukoliko su rezultati vlastitog istraživanja sukladni sa već poznatim rezultatima iz literature, onda je dovoljna konstatacija istog. Ako se rezultati vlastitog istraživanja suštinski razlikuju od podataka iz literature, neophodno je dati moguće objašnjenje tih razlika.

Ovo poglavlje završava sa potvrdom zadatog cilja (ciljeva) ili postavljene hipoteze, odnosno njihovim negiranjem.

7. ZAKLJUČCI

Ovo poglavlje treba da bude kratko i da sadrži najbitnije činjenice do kojih se došlo pri izradi završnog rada, a prema zadatim ciljevima. Navodi se zaključak, odnosno zaključci, koji proizlaze iz podataka dobivenih tokom istraživanja. Najbolje je kada zaključci predstavljaju odgovore na definirane ciljeve rada. Kod kliničkih tema treba navesti mogućnost eventualne aplikacije dobivenih rezultata istraživanja. U ovom poglavlju treba navesti kako afirmativne, tako i negirajuće zaključke. Zaključci treba da su numerisani i da na taj način odgovaraju postavljenim ciljevima istraživanja.

PRILOZI

Prilikom izrade završnog rada često se javlja potreba da se nakon teksta u rad dodaju određeni prilozi kao što su na primjer: anketni upitnici, rezultati statističke analize, tablice sa podacima, i sl. Svaki prilog treba imati redni broj, naslov, izvor podataka i eventualne napomene. Pravila pisanja i način povezivanja teksta sa prilogom su isti kao kod ilustracija.

8. LITERATURA

Detalji svih citiranih dokumenata navode se na kraju rada, u dijelu pod naslovom „Literatura“. U ovu listu se ne uključuje nijedan izvor koji u radu nije parafriziran, citiran ili sa kojim se u radu nije diskutovalo. Citirane reference treba da su savremene, aktuelne za istraživani problem i relevantne. Za kreiranje liste korištene literature treba koristiti Vankuverski sistem. Vankuverski sistem propisuje numerički način citiranja i navođenja literature, a prema redosljedu pojavljivanja u tekstu. Reference u popisu literature su označene arapskim brojevima i kada se citiraju u tekstu navodi se broj odgovarajuće reference. Dakle, kada se neka referenca citira i kasnije u tekstu, ima isti redni broj.

ČLANCI IZ ČASOPISA

1. Standardni članak u časopisu: Izetbegovic S, Stojkanovic G, Ribic N, Mehmedbasic E. Features of postmenopausal uterine haemorrhage. Medical archives. 2013; 67(6):431-4.
2. Više od šest autora: Hadzic A, Dilberovic F, Shah S, Kulenovic A, Kapur E, Zaciragic A, et al. Combination of Intraneural Injection and High Injection Pressure Leads to Severe Fascicular Injury and Neurological Deficits in Dogs. Reg Anesth Pain Med. 2004; 29(5):417-23.
3. Svezak s dodatkom: Cavaljuga S. Computerized surveillance of communicable diseases as a part of public health surveillance. Medicinski arhiv. 1999; 53 (Suppl 3): 89-90.
4. Svezak u dijelovima: Abend SM, Kulish N. The psychoanalytic method from an epistemological viewpoint. Int J Psychoanal. 2002;83(Pt 2):491-5.

KNJIGE

1. Individualni autor/i knjige: Dilić M. Klinička angiologija. Sarajevo: Medicinski fakultet; 2011.
2. Urednici, priređivači kao autori: Vrhovac B, Bakran I, Granić M, Jakšić B, Labar B, Vucelić B, editors. Interna medicina. 2. promijenjeno i dopunjeno izd. Zagreb: Naprijed; 1997.
3. Poglavlje u knjizi: Kardum-Skelin I, Turek PJ. Testis and and scrotum: cytology of testicular and scrotal masses and male infertility. In: Gray W, Kocjan G, editors. Diagnostic Cytopathology. 3rd ed. London: Churchill Livingstone, Elsevier; 2010. p. 585-600.
4. Disertacija: Ćosović E. Uticaj egzogenog melatonina na strukturu okrajka ishijadičnog nerva pacova nakon transekcije [dissertation]. Sarajevo: Medicinski fakultet Univerziteta u Sarajevu; 2012. 89 p.

ELEKTRONSKA GRAĐA

1. Kompaktni disk (CD): Ash MM, Nelson SJ. Wheeler's dental anatomy, physiology and occlusion [CD-ROM]. 8th ed. Philadelphia: Saunders; 2003.
2. Članak iz časopisa na Internetu: Jakšić B, Jakšić O, Morabito F, Brugiatelli M. Gender plays an important role in prognostic power of tumor distribution pattern in b-chronic lymphocytic leukemia (BCLL). Eur J Cancer [Internet]. 2001 Apr [cited 2011 Sept 30];37 Suppl 6:Article S88 [1 p]. Available from: <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S095980490180808X>

3. Knjiga na Internetu: Jerolimov V, editor. Osnove stomatoloških materijala [Internet]. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Stomatološki fakultet; 2005 [cited 2011 Jun 20]. Available from: [http://bib.sfzg.hr/files/user/ipelivan/Osnove stomatoloskih materijala.pdf](http://bib.sfzg.hr/files/user/ipelivan/Osnove_stomatoloskih_materijala.pdf)

4. Institucionalne stranice i web sjedišta na Internetu: Ministarstvo obrazovanja, nauke i mladih KS [Internet]. Sarajevo: Ministarstvo obrazovanja, nauke i mladih; c2005 [cited 2011 Sept 30]. Available from: <http://mon.ks.gov.ba//index.htm>

5. Dio institucionalne stranice na Internetu: Akademija nauka i umjetnosti znanosti BiH [Internet]. Sarajevo: Akademija nauka i umjetnosti BiH; c2000 [cited 2018 March 19]. Članovi; [about 2 screens]. Available from: http://www.anubih.ba/index.php?option=com_content&view=article&id=63&Itemid=491&lang=ba

6. Baza podataka na Internetu: Upustvo za sastavljanje izvještaja o ocjeni doktorske disertacije [Internet]. Sarajevo: Medicinski fakultet; 2014 [cited 2018 Feb 13]. Available from: <http://www.mf.unsa.ba/index.php/fakultet/dokumenti-parent/dokumenti-za-nastavnike>

7. Dio baze podataka na Internetu: MeSH Browser [Internet]. Bethesda (MD): National Library of Medicine (US); 1999 [updated 2005 Jan 31; cited 2005 Apr 22] Dental Plaque; unique ID: D003773; [about 2 p.]. Available from: <http://www.nlm.nih.gov/mesh/MBrowser.html>

Navodi korišteni u tabelama i slikama označavaju se po redoslijedu pojavljivanja tabela i slika u tekstu. Kod citiranja više radova istog autora, svakoj referenci se dodijeli poseban broj, tako da se stariji radovi navode ranije. Pregled literature se daje po rednim brojevima, a naslovi časopisa se skraćuju po pravilima koje određuje Index Medicus.

STRUČNI I PREGLEDNI RAD

Završni rad može biti urađen i bez eksperimentalnih istraživanja. U ovakvim slučajevima struktura osnovnog teksta rada može biti unekoliko promijenjena. Ovakvi radovi najčešće nemaju jasno odvojene glave koje se odnose na metode i materijale istraživanja te posebno izdvojene rezultate istraživanja. Imajući u vidu da se radovi ove vrste uglavnom bave fenomenima, pojavama ili procesima uobičajeno je da se oni struktuiraju tako da sadrže: historijsko-teorijski ili retrospektivni dio, analitički dio i perspektivni dio. Uvod, zaključci i popis korištene literature su obavezni dijelovi osnovnog teksta i ovih vrsta radova.

Ako je riječ o preglednom ili stručnom radu, sadržaj bi trebao imati sljedeće elemente:

1. Sažetak
2. Summary
3. Uvod - sa ciljevima na kraju koji tačno definiraju koja problematika će se prikazati u ovom radu
4. Rezultati - prikazuju pregled podataka prikupljenih tokom izrade ovog rada slično kao i kod naučno-istraživačkog rada, ali uglavnom bez testiranja hipoteza, samo deskriptivnim metodama
5. Diskusija - slično kao i kod prethodnog
6. Zaključci - slično kao i prethodnog
7. Literatura

8. Prilozi.

Ostale podnaslove preglednog ili stručnog rada zajednički će odrediti mentor završnog rada i student saobrazno prirodi i sadržaju rada.

PLAGIJARIZAM

Kršenje akademske etike u vidu preuzimanja tuđih riječi, ideja ili kompletnih rečeničnih i širih jezičkih struktura bez navođenja izvornika i predstavljanje istih kao vaših sopstvenih naziva se plagijarizam. Plagijarizam predstavlja ozbiljan prestup koji se kažnjava, bez obzira na to da li je počinjeno namjerno ili slučajno. Da bi izbjegli plagijarizam, studenti moraju u svom radu koristiti navođenje izvora (referiranje) direktno preuzetih riječi, ideja, komentara (citata), kao i indirektnih zamisli i zaključaka (parafraza) drugih autora.

- Plagijarizam teksta:
“Kopiranje dijela teksta iz nekog izvora bez ukazivanja na autora i bez stavljanja kopiranog teksta pod navodnike” (American Association of University Professors, prema Roig M., 2006).
- Plagijarizam ideja:
“prisvajanje ideja (npr. objašnjenja, teorije, zaključci, hipoteze, metafore) u cjelini ili djelimično ili sa neznatnim izmjenama bez ukazivanja na onoga od koga te ideje potiču” (American Association of University Professors, prema Roig M., 2006).
- Patchwriting (parafragijarizam)
“Kopiranje djela teksta iz jednog ili više izvora, dodavajući i/ili brišući neke riječi ili zamjenjujući neke riječi sinonimima, a ne ukazivati na autora niti stavljati doslovno preuzeti materijal pod navodnike” (American Association of University Professors, prema Roig M., 2006).
- Samoplagijarizam (autoplagijarizam)
Redundantno ili duplirano publikovanje (prihvatljivo kao proširena verzija konferencijskog saopštenja u nekom naučnom časopisu i kao prevod),
“Salami slicing”,
“Recikliranje teksta” (dozvoljeno kod istraživačkih predloga za finansiranje, saopštenja sa konferencija).
- Neadekvatno parafraziranje
Preuzimanje djelova teksta iz jednog ili više izvora, ukazujući na autora, ali mjenjajući samo jednu ili dve riječi ili red riječi, stanje (aktiv - pasiv) ili vrijeme u rečenici.

Univerzitet u Sarajevu
Naziv fakulteta/akademije _____
Naziv odsjeka i/ili katedre _____
Predmet _____

Izjava o autentičnosti
radova SeminarSKI rad, završni (diplomski odnosno magistarski) rad za I i II ciklus studija i
integrirani studijski program I i II ciklusa studija, magistarski znanstveni rad i doktorska
disertacija

Ime i prezime _____
Naslov rada _____
Vrsta rada _____
Broj stranica _____

Potvrđujem:

- da sam pročitao/la dokumente koji se odnose na plagijarizam, kako je to definirano Statutom Univerziteta u Sarajevu, Etičkim kodeksom Univerziteta u Sarajevu i pravilima studiranja koja se odnose na I i II ciklus studija, integrirani studijski program I i II ciklusa i III ciklus studija na Univerzitetu u Sarajevu, kao i uputama o plagijarizmu navedenim na web stranici Univerziteta u Sarajevu;
- da sam svjestan/na univerzitetskih disciplinskih pravila koja se tiču plagijarizma;
- da je rad koji predajem potpuno moj, samostalni rad, osim u dijelovima gdje je to naznačeno; • da rad nije predat, u cjelini ili djelimično, za stjecanje zvanja na Univerzitetu u Sarajevu ili nekoj drugoj visokoškolskoj ustanovi;
- da sam jasno naznačio/la prisustvo citiranog ili parafraziranog materijala i da sam se referirao/la na sve izvore;
- da sam dosljedno naveo/la korištene i citirane izvore ili bibliografiju po nekom od preporučenih stilova citiranja, sa navođenjem potpune reference koja obuhvata potpuni bibliografski opis korištenog i citiranog izvora; • da sam odgovarajuće naznačio/la svaku pomoć koju sam dobio/la pored pomoći mentora/ice i akademskih tutora/ica.

Mjesto, datum _____
Potpis _____

1 U radu su korišteni slijedeći dokumenti: Izjava autora koju koristi Elektrotehnički fakultet u Sarajevu; Izjava o autentičnosti završnog rada Centra za interdisciplinarnu studiju – master studij „Evropske studije”, Izjava o plagijarizmu koju koristi Fakultet političkih nauka u Sarajevu.

OBIM ZAVRŠNOG RADA

Obim završnog rada ovisi o problemu koji je bio predmet istraživanja. U principu, završni rad bi trebao da sadrži između 25 i 50 stranica, a tekst cjelokupnog završnog rada treba pisati u trećem licu.

Stranica treba da sadrži 30 redaka uz veličinu slova 12 i normalni prored. Lijeva margina treba da bude 3 cm, desna margina 2 cm, gornja i donja margina 2,5 cm. Font: Times New Roman. Brojevi Stranica trebaju se staviti uz donji desni rub i veličina slova bi trebala da bude manja od one u tekstu rada.

Radovi se tehnički obrađuju na računaru, sa slikama, grafikonima, tabelama i literaturom. Rad se dostavlja u pisanoj formi, uvezan i ukoričen u šest primjeraka Službi za nastavu i NIR.

PRILOG

Primjer izgleda završnog rada

UNIVERZITET U SARAJEVU

(Velika slova, Times New Roman bold, veličina 14)

MEDICINSKI FAKULTET

(Velika slova , Times new Roman bold, veličina 14)

STUDENT MEDICINE (IME I PREZIME)

(Velika-mala slova, Times New Roman bold, veličina 16)

NASLOV RADA

(Velika-mala slova, Times New Roman bold, veličina 20)

ZAVRŠNI RAD

(Velika slova, Times New Roman bold, veličina 16)

Sarajevo, mjesec i godina

(Velika-mala slova, Times New Roman bold, veličina 14)

Na početnom dijelu druge stranice obavezno se upisuje: „Ovaj završni rad izrađen je u (upisati puni naziv Organizacione jedinice, Katedre, Instituta i dr.) pod mentorstvom (upisati akademsku titulu, ime i prezime mentora završnog rada) i u akademskoj godini.

Na trećoj stranici pišu se Zahvale (ukoliko student želi).

Na četvrtoj stranici slijedi popis i objašnjenje kratica korištenih u završnom radu (ako je to potrebno).

Na petoj stranici upisuje se Sadržaj. Ako je riječ o originalnom naučnom radu, Sadržaj ima sljedeće podnaslove:

Sažetak

Summary

1. Uvod

1.a Formulacija problema

1.b Definicija problema

2. Cilj/evi rada

3. Hipoteza/e

4. Materijal i metode / Ispitanici i metode i ili Plan rada

5. Rezultati

6. Diskusija

7. Zaključci

8. Literatura

PRIJAVA, PREDAJA I ODBRANA ZAVRŠNOG RADA

Tema završnog rada mora biti iz oblasti studijskog programa (Zakon o visokom obrazovanju KS, član 70, stav 1). Prema postojećem Pravilniku (Pravila studiranja za drugi ciklus), student je dužan da u toku XII semestra odabere nastavni predmet iz kojeg će raditi završni rad i sa predmetnim nastavnikom dogovori temu. Predmetni nastavnik evidentira dogovorenu temu i podatke o kandidatu, čime se otvara proces izrade završnog rada.

Predaja rada: Kada završni rad bude napisan, rad se odštampao, ali neuvezan, predaje mentoru na pregled. Kada mentor u potpunosti prihvati rad, kandidat treba da pripremi četiri primjerka gotovog neuvezanog rada koje dostavlja Službi za nastavu i NIR. Navedeni primjerci štampaju se na papiru formata A4, fontom Times New Roman (veličina fonta 12; prored 1,5) sa ispisom samo na jednoj stranici svakog lista da bi članovi komisije imali prostora za eventualne bilješke i ispravke. Nakon što je rad pozitivno ocjenjen pristupa se konačnom prijelomu i uvezu. Stranica treba da sadrži 30 redaka uz veličinu slova 12 i prored 1,5. Font: Times New Roman. Lijeva margina treba da bude 3 cm, desna 2 cm gornja i donja po 2,5 cm. Brojeve stranica staviti u donji desni ugao. Konačna verzija završnog rada uvezuje se u tvrde korice bijele boje, na kojima se otiskuju slova crne boje. Uvezan i ukoričen rad predaje se Službi za nastavu i NIR u šest primjeraka. Nakon toga, mentor popunjava i potpisuje obrazac „Saglasnost za odbranu završnog rada“. Kandidat predaje obrazac Službi za nastavu i NIR zajedno sa ostalim zahtijevanim dokumentima.

Odbrana rada. Datum odbrane rada treba biti zakazan najmanje 7 dana unaprijed, da bi se u Službi za nastavu i NIR mogla pregledati evidencija o izvršenim obavezama studenta. Utvrđeni datum odbrane Služba za nastavu i NIR oglašava na fakultetskom web site-u. U zakazano vrijeme kandidat pristupa odbrani završnog rada. Rad se brani pred tročlanom Komisijom za odbranu završnog rada koju, na prijedlog mentora i prodekana za nastavu imenuje Nastavno-naučno vijeće fakulteta. Predsjednik Komisije, kao i drugi član obično su nastavnici iz iste ili srodne naučne oblasti iz koje se brani završni rad. Odbrana je javna - pored članova Komisije i zapisničara odbrani mogu prisustvovati svi zainteresirani.

Postupak odbrane završnog rada po pravilu se odvija na slijedeći način:

- Predsjednik Komisije, uz prethodnu molbu prisutnima da u stojećem stavu saslušaju uvodne napomene, konstatuje da su ispunjeni uslovi da se pristupi odbrani rada i otvara postupak odbrane.
- Kandidat ukratko izlaže osnovne teze i rezultate iz svog rada. Izlaganje obično traje od 10 do 15 minuta, ali može trajati i duže zavisno od teme i odluke Komisije.
- Komisija postavlja pitanja kandidatu u vezi sa obrađenom problematikom.
- Kandidat odgovara na postavljena pitanja.
- Komisija utvrđuje konačnu ocjenu. Ocjena se donosi većinom članova komisije (Zakon o visokom obrazovanju KS, član 71, stav 3).
- Predsjednik Komisije objavljuje ocjenu i završetak postupka odbrane. Na osnovu člana 71, stav 3 Zakona o visokom obrazovanju KS, završni rad i njegova odbrana ocjenjuju se jedinstvenom ocjenom: uspješno odbranio ili nije odbranio.

Visokoškolska ustanova/organizaciona jedinica obavezna je završne radove prvog, drugog, integriranog i trećeg ciklusa studija objaviti na svojoj Internet stranici u skladu sa zakonom (Zakon o visokom obrazovanju KS, član 72, stav 2).